

PRZYSTĘP (214) *sb m*

sg *N* przystęp (60). ◇ *G* przystępu (49). ◇ *D* przystępowi (1). ◇ *A* przystęp (100). ◇ *I* przystęp(e)m (2). ◇ *L* przystępie (1). ◇ *pl* [*N* przystępy.] ◇ *G* przystępów (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

A. Możliwość, sytuacja coś umożliwiająca (179) :

1. *Możliwość przedostania się, dotarcia, dojścia gdzieś przez jakieś miejsce; aditus Miech, Mącz, Cn; accessus Vulg, PolAnt, Cn; ingressus, introitus Miech; descensus Vulg; iter Mącz (56) : Ab eius templi aditu repulisti, Odbiłeś mie od przifłtępu/ Nie dopuściłeś mi przifłtępic. Mącz 287c, 104c.*

przystęp do kogo [= do czyjej ziemi, posiadłości] (2): ále Moskiewłki niechciał ná to przyzwolić rozumiejąc iż by przez to drogę nieznaíomą Swiátu/ álbo nieprzyziacíołom przyftęp cudzoziemcom łácný do łiebie okazał. BielKron 436v; SkarŻyw 331.

przystęp komu do czego (1): bo my zamkow [...] nie mamy/ w podłem drzewiánem budowánium nálfzem/ maiętności chowamy náłze/ do ktorých iż złoczyńcy łátwy przyftęp/ przeto łrogie o złodzieyftwo karánie ięft poftánowione GórnRozm B4v.

przystęp dokąd (13): A iżby był przyftęp do wyłpu na zachod łłończa vfi[p]ali groblą z ziemie na czałą milę iakoby mółt MiechGlab 72; BielKron 274; Ktoż go [kamień grobowy] nam odwałác będzie? [...] (–) [...] Iuż odwałony/ [...] Iuż do grobu przyftęp gotow. MWilkHist G4v. Cf Zwroty, Wyrażenia.

przystęp którędy (10): Ieden dziw był thego kościołá/ iż iedną máłą fortką był do niego przyftęp BielKron 274; bo z Budzyniá [...] obroni Pefztu od zachodu łłońcá/ á od włchodu broní gorá s. Gerárta [...] / thylko od pułnocy przyftęp BielKron 314v; będąc máłuczkiem [św. Anzelm] / mniemał áby niebo ná gorach leżáło/ y tám Pan Bog mięłzkał/ do ktoregoby po gorach przyftęp był. SkarŻyw 331. Cf Zwroty, Wyrażenia.

Zwroty: »bronić przystępu« [w tym: którędy (1), dokąd (1)] = negare a. prohibere accessum, intercludere a. pracludere a. prohibere aditum, arcere a. prohibere aditu Cn [szyk zmienny] (2): BielKron 249v; że nieprzyziaciele ono mieyłce ofádzone/ ktore przyftępu broníło do miáłtá/ w niwecz obroćili Phil C.

»mieć przystęp« [w tym: dokąd (1)] = móc dotrzeć, wejść; attingere HistAl [szyk zmienny] (5): HistAl B7v; LubPs O4v; BielKron 447; záwárl oycá łwego ná iednym zamku/ gdzie żadny niemogł przyftępu mieć. HistRzym 112v; bo tá [tj. Wenus] obaczyłá/ Ze Iowíłz w vpominku złotym/ vtáíońy [tj. pod postacią złotego deszczu] Miał mieć bełpieczny przyftęp/ y gmách otworzóny. KochPieś 36.

»przystęp mieć« [podmiotem jest miejsce; w tym: dokąd (1), którędy (1)] = (tamtdy) można dotrzeć [szyk zmienny] (3): [miasto Tyr] miáło murow łpotrzeb okołó/ tylko od włchodu łłońcá przyftęp miáło BielKron 267, 268; SkarKaz 123a.

»przystęp [komu] odjąć« = aditum adimere a. pracludere Mącz (2): Transitum vel aditum alicui adimere, Przyjąć [!] á przyftęp komu odyąć. Mącz 102c, 104c.

»uczynić przystęp [k czemu]« (1): munire sibi iter, Vczinić łobie przifłtęp k czemu. Mącz 237a.

Wyrażenia: »dobry przystęp« (2): Płynąc imo wyłep Kubeł/ przyplłynęli ku iedney wyłpie gdzie był dobry przyftęp / wyfiedli máłó BielKron 442; Strum L2.

»łacny (a. łatwy), snadny przystęp« [w tym: *którędy dokąd (1)*] [szyk 2:1] (2:1): *BielKron* 436v; *GórnRozm* B4v; *Widzi [cesarz turecki]* ná oko/ że mu przez Polkę snadny przystęp do wśytkich páńftw krześciiiánkich *OrzJan* 10.

»przystęp (swo)wolny« [w tym: *dokąd (2), którędy (2)*] (3): *BielKron* 33; iż przystęp do tego miałta wolny ielt káždemu narodowi ze wśzech czterzech kątow światá tego *RejAp* 184v; *Drągiem* to zowá kędy Port zawarło/ Pod miałto przystęp íwowlony zápárto/ Przeto ty czekay/ áżci drąg odwiódá *KlonFlis* Hv.

»trudny przystęp« (1): Tá gorá trudny ma przystęp/ ciálna do niey drogá/ przykre y pracey pełne wchodzenie. *SkarKaz* 123a.

Przen (15) :

Zwrot: »bronić przystępu [czemu]« (1): [*Aniele stróžu*] Bronić przystępu rácz káždey godziny/ Grzechom/ y wśelkiesy do gniewu przyczyny. *GrabowSet* X3v.

»[czemu] przystęp dawać« (1): A Dofyc wczynić/ ielt wykorzenić przyczyny grzechow/ y pobłażaniu ich przystępu niedawać. *KuczbKat* 220.

»[do kogo, do czego] przystęp mieć« [szyk zmienny] (7): *WujJud* 121; iż Rzymfka ítołicá Piotrá S. zábładzić nigdy nie może: ponieważ do niey niedowiárstwo przystępu nie ma. *SkarJedn* 104, 104; *ReszList* 190; Niech do mnie Pánie żadna hárdóść y gorna myśl przystępu nie ma *LatHar* 606; *WujNT* 288, 525.

a) *Dostęp do Boga i królestwa niebieskiego* (6) :

przystęp do kogo (1): A toć fą ty klucze ktoremi nam zámykáią y odmykáią fortkę á przystęp do Páná náłzego *RejPos* 119.

przystęp dokąd (4): iedną oná męki y śmierci íwey ofiárą oczyścił grzechy wśzego światá/ y przystęp do niebá wśzem ludziom otworzył. *WujNT* 770. *Cf Fraza, Zwrot*.

Fraza: »[komu] przystęp jest uczynion [dokąd]« (2): kto íie iedno náwróci kniemu/ á wciecze íie do tego íwiętego miłofierdzia/ káždemu tákiemu wolny przystęp ielt wczynion do tego miałta íwiętego y do tych bran íiego. *RejAp* 184v; *RejPos* 237v.

Zwrot: »[komu] przystęp da(wa)ć« [w tym: *do czego (1), dokąd (1)*] [szyk zmienny] (2): Day nam przystęp do niebá. Tyś Dufz vtrapionych nádzieią Márya. *KrowObr* 176v; *RejPos* 238v.

Wyrażenie: »wolny, dobrowolny przystęp« (2:1): *RejAp* 184v; iż iuz ielt wolny przystęp wśytkim wczynion do páłacow íiego/ á do tych hoynych á rozlicznych obfitości kroleństwá íiego íwiętego *RejPos* 237v, 238v.

Szeregi: »fortka a przystęp« (1): *RejPos* 119 *cf przystęp do kogo*.

»przystęp i przyście« (1): A ná thy to gody/ á ná ty tho przynośiny/ Bog Ociec/ íwego miłego íyná/ wzywa nas á wabi nas/ ten wieczny krol niebá y zyemie/ dobrowolny káždemu przystęp y przyście dawáiąc/ do tego to wezwánia íwego *RejPos* 238v.

a. *W działaniach militarynych* [w tym: *dokąd* (9)] (14) :

przystęp ku komu (1): Perłowie od Słoniow byli poráżeni/ iż też przystępu mieć nie mogli ku nieprzyacielom [*nullatenus audebant hostibus appropinquare*]. *HistAl* G8v.

przystęp którędy (1): gdy sie trąfi po iedney łtronie gorá álbo rzeká albo iákie padoły/ albo ieźiorá/ álbo teź miáło łkąd przyłtępu nieprzyiaćiel nie ma/ thedy sie łácno z przodku obroniłz nieprzyiaćielowi *BielSpr* 22.

Zwrot: »bronić przystępu« (2): Zá tymi záfie na Czalu łthali Iezdni zbroyni s swoimi łprawcy/ broniąc ze włzech łtron przyłtępu/ do poyłszrodku woylká *BielSpr* 30v; *Phil C*.

»przystęp dawać« (1): [*przeniósł biskupstwo*] do Nowiomagu/ który miedzy ieziory/ gorámi/ y láfy/ nie ták łácneho nieprzyiaćiołom przyłtępu dawał *SkarŻyw* 528.

»przystęp mieć« [*szyk zmienny*] (6): [*Chan*] iáł potaiemnie poliaćać gory w Kapadociey, zkądże maiąc dobry przyłkęp [!] [*aditus opportunos occupare*], począł czałow godnych naiazdy czynić á łupiełtwa *MiechGlab* 65; *HistAl* G8v; oznáymuiemy tobie pánie Krolu/ iż iefli to miáło [*Jeruzalem*] sie zbuduie/ y mury iego iefli będą dołkonále wywiedzione/ przyłtępu nie będąiefz miał [*descensus tibi non erit*] do Celefyrrey y Fenicyey. *Leop* 3.*Esdr* 2/24; *BielKron* 348; *BielSpr* 22, 23.

Wyrażenia: »dobry przystęp« [*szyk 2:1*] (3): *MiechGlab* 65; *BielKron* 417; IÁko gdy miáłtá mocnego dobywáią/ wiodą wíce y lud łtrácony dla łzturmu: który [...] krwią swoią a rány trudząc nieprzyiaćielá/ innym zá łobą towarzyłzom dobry przyłtępu do miáłtá y zwycięłtwo w łwey łmierći gotuie *SkarŻyw* [407].

»łacny przystęp« (2): *SkarŻyw* 528; [*cesarz turecki*] wié bárzo dobrze/ iż ładnych murów [*Polska*] nie ma/ łacny przyłtępu do niéy *OrzJan* 83.

»trudny przystęp« = *accessus difficilis Vulg, PolAnt* (3): który [*zameczek*] názywáią Kárnion/ bo był niedobythy/ y dla ćiałnych mieyc łtrudnego przyłtępu. *Leop* 2.*Mach* 12/21; *BielSpr* 23; *BudBib* 2.*Mach* 12/21.

2. *Możliwość kontaktu osobistego; accessus Vulg, PolAnt, Modrz, Cn; aditus Mącz, Modrz, Cn; introitus PolAnt, Vulg; copia Mącz, Cn; potestas Modrz, Cn; aditio Cn [w tym: do kogo (57)] (76)* :

przystęp z czego do czego [= między społecznościami] (1): Izali/ dla Bogá/ tá łprawá nie iefł tákowa/ która dwu Rzeczyłpolitych potrzebuie/ dla tych dwoygá rodzáiu łdźi [*tj. szlachty i prostego ludu*] ? á ták dáleko od łiebie oddalonych/ iż z iedney do drugiey przyłtępu ładny niemoże być *ModrzBaz* 71.

przystęp czyj (1): GDyż łami wiećie braćia/ iż przyłtępu náłz do was nie był próżny. *BibRadz* 1.*Thess* 2/1.

Zwrot: »mieć przystęp« = *introitum habere PolAnt, Vulg* [*szyk zmienny*] (6): *BibRadz* 1.*Thess* 1/9; [*król Kalekutu*] łon miał kilka łet/ do ktorych Kápláni iego wolny máią przyłtępu *BielKron* 453v, 21v; *SkarŻyw* 384; *WujNT* 1.*Thess* 1/9; *KlonWor* 58.

Wyrażenia: »przystęp łacny« [*szyk 1:1*] (2): prágnęli widzieć ofobę iego przełłiczną/ [...] á niemáiąc prze łud/ który łię záváłdy zá Pánem Iezufem ćiłnął/ przyłtępu ták łacnego/ [...] [*prosili św. Filipa*] áby im to ziednáł v miłłtrzá łwego/ łebi łię znim poznáć mogli. *SkarŻyw* 384; *CzechEp* 90.

»trudny przystęp« (1): Ledá łoná Thyndárułowá łpodobáłá sie byłá Iowilzowi łzeciemu/ á gdy łrudny przyłtępu miał do niey/ przemiénił sie w Lábęćiá *BielKron* 21v.

»wolny przystęp« (2): *BielKron* 453v; A gdy cnotá [*cudzej łony*] łtáćeczna: Więc Pan do niecnoty: Tám iuż ma wolny przyłtępu łzerokimi wroty. *KlonWor* 58.

Przen: O szatanie (4) : ktoremu naśieniu niewieście^{mv}/ ácz fię też/ iáko y pierwłzym rodzicom/ ten chytry wąż łprzećiwiáł/ y do nie^{so}/ iáko y do rodzícow pierwłzych przyłtępu/ ku ołzukániu iego łzukał *CzechEp* 205.

Zwrot: »mieć przystęp« [w tym: ku komu (1)] [szyk zmienny] (3): Dyabli v tych mieyłcá niemáią/ kthorzy wiednołci wiáry łwiętey miełzkaíą/ [...] do tych oni przyłtępu niemáią/ tych łye oni chronią y boią. *OrzList* d2v; *RejZwierc* 173v; *CzechRozm* 34.

Wyrażenie: »łacny przystęp« (1): Bo iż łie ták ludzie wáżyli/ przydáwác [coł do *Pisma łw.*] y vmnieyłzác: więć też Szatan łacnieyłzy miał ku nim przyłtęp *CzechRozm* 34.

a. O mołliwołci kontaktu z osobą wyżej postawioną (63) : Arcere aditu domini, Przelłkádżác przilłtępu do páná. *Mącz* 14c.

przystęp do czego (1): trudny nam nędznikom do rozmow z nim [*papiezem*] przyłtęp *CzechEp* 90.

przystęp k(u) komu (3): *FalZioł* V 49v; *KlonKr* Fv; *Minerva, Venus, Iuno*: wnet *Phaebus* włpániły Polecił/ byłmy przyłtęp ktobie im czýniły. *RybWit* A3.

Zwroty: »przystępu bronić« (2): Nieznołna ielt niektorych Powiátowych vrzędnikow łwawola/ że łrodze vbogie łudzi łupiá/ á przyłtępu iym do Krolá broniá [*in accessu ad regem denegando*] *ModrzBaz* 20v; *SkarKaz* 416b.

»dáć przystęp« = *facere potestatem Modrz, Cn; dare accessum a. aditum Cn (1)*: Ano w káżdym powiećie/ ná pewnych mieyłcách/ mieliby łędziowie záwždy ná łądzięch łiedzieć/ [...] káżdemu dáć wolny do łiebie przyłtęp/ á káżdego przelłłchác. *ModrzBaz* 90.

»przystęp mieć« [*szyk zmienny*] (8): Cy ktorzy do Krola chadżą/ Przes Marłzalka przilłtęp máią. *SeklKat* A4; *BibRadz Esth* 5 arg; *Tribunus plebis, Woyski pospólłtwá*/ [...] którego dóm w nocy y we dnie otworem łtał/ áby káždy przłtki á gotowy przilłtęp miał do niego. *Mącz* 463d, 467c; *GórnDworz* Ee4 [2 r.]; *KlonKr* Fv; *GosłCast* 18.

»prołić przystęp« (1): Ale w ten czás iáko pilze Herberłtyn [*poseł niemiecki*] gdyłmy przyiecháli do Krákowá/ nie chćiano nic o nas wiedziec/ áni Stácyey dáć/ ledwo łobie do Krolá vprołili przyłtęp *BielKron* 435v.

»przystęp (u)czynić« = *copiam facere Mącz, Cn [szyk zmienny] (6)*: Pan łwiczki niewie/ niź przed nim powiem/ częgo mi potrzeba/ áż mie pierwei przed nim opowiedżá/ przyłtęp vczynią abo łie też za mną przyczýniá. *SeklWyzn* e4v; *Mącz* 64c; Ieden vbogi człowiek ktory pilną łpráwę v Cefárzá miał dáł onemu Turniułowi niemáłe vpominki/ áby mu do Cefárzá przyłtęp vczynił *RejZwierc* 84; *ModrzBaz* 90; *SkarŻyw* 15; *RybWit* A3.

»(z)jednáć przystęp« = *copiam facere Mącz [szyk zmienny] (3)*: *Mącz* 64c; *OrzQuin* D4; Kmieć do Pána nie ma chodźić/ áż łie opowie Włodárzowi/ Włodarz Pánu [...]. Chybá ná Vrzędniká á ná Włodárzá łkarzyć/ moze záwždy nie pytiáć: boby mu Włodarz nie iednáł przyłtępu *GostGosp* 34.

Wyrażenia: »dobry przystęp« (1): [*w znaku Lwa*] Dobry przyłtęp ku Krolom/ ku kxiáżętom, żądáy gich o czo chcelz. *FalZioł* V 49v.

»przystęp łacny (a. łatwi)« [*szyk 1:1*] (2): Tibi est domi Tobie yelt domá/ álbo ty łatwi małz przilłtęp do niego. *Mącz* 467c; *ReszList* 187.

»trudny przystęp« [szyk 5:1] (6): *RejJóz* Mv; Widziałeś ná wefelu Krolewfkim Arcykyfążę Ferdynándá/ niemowił z nim żaden z iego Dworzan/ iedno pokłękńawfzy/ y przyfłtęp trudny do niego *OrzRozm* L4; *ModrzBaz* 90; do ktorego [*papieża*] trudny przyfłtęp *CzechEp* 326, 90; *GosłCast* 18.

»wolny przystęp; wolność przystępu« [szyk 4:1] (4;1): Niech będzie wolny przyfłtęp do ciebie [*królu*] káżdemu/ Nie odmawiaiy fłyfzenia czleku profżącemu. *Prot* D3v; *ModrzBaz* 90; *Calep* 54b; *Phil* S3v; *KlonKr* Fv.

Przen (33) :

Zwroty: »przystęp [czemu] uczynić« = *polecić, zaprotegować coś* (1): że W.M. przyfłtęp Pan mój M(iłościwy) temu przedfiewzięciu moiému [*księgom o urzędzie marszałkowskim*] będziefz raczył wczynić, w ten czas kiedy W.M. będziefz lafką przed Królem Ie⁸⁰ M. plác wfyfłtkim dobrym rzeczam i ludziami będziefz [!] vprzełtrzeniał *SarnStat* 306.

»przystęp zjednać« (1): Chce [*Pan Bóg*] y dobrych wczynkow infzych: ktore y onego cnego rotmiłtrzá Korneliufzá modlitwie/ prędfzy y łácniefzy do P. Bogá przyfłtęp ziednáły. *LatHar* [+10]v.

a) *O mistycznym kontakcie człowieka z Bogiem [w tym: przez kogo (16), przez co (2)] (31)* : że infzych patronow i przyfłtępu do Boga nie máfz/ iedno lám pán Chrifłtus za nás vmęczony *MurzHist* C2; *MurzNT* 108v; Nie máfz też żadnego przyfłtępu przez Kryfłtuá do Bogá Troiákiego ábo Bogá fłfności/ ále do fámeo tylko Oycá/ przez Kryfłtuá (ieft przyfłtęp) w iednym Duchu fwiętym. *GrzegRóżn* B; *RejPos* 9v; [*Y* mowił [*św. Jan Jałmużnik*] one złote fłowo: Iefli mnie do Páná Bogá gotowy ieft przyfłtęp/ y nim fprawuię kiedy chcę/ y co mi potrzebá: czemu towarzyszowi memu wolnego záwždy vchá dáć nie mam/ áby to fprawował co mu trzebá? *SkarŻyw* 94 (*Linde*)].

przystęp ku komu (2): bo dofkonalá a prawdziwá milofłtz/ bezpieczny przyfłtęp ku panu bogu wczyni. *OpecŻyw* [192]v; *BudNT Eph* 2/18.

Zwroty: »mieć przystęp« = *habere accessum Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (21): *KrowObr* 212; *Leop Eph* 2/18, 3/12; *BielKron* 246; *GrzegRóżn* A4v, Mv; *BudNT Eph* 2/18; *CzechRozm* 219v; Bo nie może mieć przyfłtępu [*Non enim aditus patere potest*] do Oycá niebiefkiego ten/ ktory fię infzym fławi ábo pyfłnym ku przeiednániu/ ábo trudnym y nieuprofżonym ku odpufłczeniu ich wyfłtępku. *ModrzBaz* 66; procz niego [*Chrystusa*] áni znam/ áni mam przyfłtępu żadne⁸⁰ do Bogá/ y do żywotá wiecznego *CzechEp* 338, 32, 291; *PudłFr* 74; *LatHar* [+9]v, 329, 442, 485; przez ánioły poiednánie y przyfłtęp do Bogá mamy. *WujNT* 693, *Eph* 2/18, 3/12; Bo przezeń [*Chrystusa*] do Bogá przyfłtęp mamy/ y bez niego modły náfze brzydkie fą v Bogá. *SkarKaz* 608b.

»przystęp (u)czynić; przystęp uczynion« (3;1): *OpecŻyw* [192]v; *RejPos* 20v, 300; Táż wiará fumnienie wfpakaia y wolny przyfłtęp do Bogá czyni *WujJudConf* 105v.

Wyrażenia: »snadny przystęp« (1): A ták gánimy y odrzucamy wfyfłtki niezbożne y wżeteczniiki/ ktorzy [...] zwykli mowić: że fnádnny ieft do Bogá przyfłtęp/ że Kryfłtus Pan náfz zá wfyfłtki grzechy dofyc wczynił/ [...] możemy befpiecznie grzełfzyć/ á o Pokutę nie bárzo fie fráłowác. *WujJudConf* 91.

»wolny przystęp« [szyk 2:1] (3): *WujJudConf* 105v; Sáma cnotá y niebo ludzie otwarzáia: Sáma cnotá do Bogá wolny przyfłtęp máia. *PudłFr* 74; Przez cię niech mamy przyfłtęp wolny do Syná/ o błogofławiona Pánno *LatHar* 485.

3. *Możliwość otrzymania, osiągnięcia, zagarnięcia czegoś; aditus Mącz, Cn; accessus Vulg, Cn; facultas, ingressus, porta JanStat; via Cn (28) :*

przystęp czego (2): WujNT 120; Ale Egier [*miasto oblężone przez Turków*] miał przystęp ratunku fwoiego CzahTr H2v.

przystęp do czego (a. ad aliquid) (8): Ktoż do vpadku przyczyną Węgrom iedno Niemcy/ ktorzy prze vftawiczne wálki [!]/ ktore czynili przez kilká dziefiat lat vkazáli do Węgierfkiey ziemie przystęp Turkowi MycPrz II B4v; niewieles w̄m MMP przez te od Electiey Henrykowiei [!] (pierwszy tobył moi dołaski w̄m przystęp) lata wemnie doznac raczeł leuitatis et vanitates ActReg 138; Phil R; SarnStat 207; fczereć życzę, Abyś przy niey [*wiosce*] zoftawfzy, miefzkał między námi, Zebyś zátym przyštěpu fobie do wfzyftkiego Nie zágrodził; być tego zádác niemożono Ześ gołotá. CiekPotr 52. Cf »mieć przystęp«. [Cf też znac. 4.b. »przystęp dobry«.]

przystęp ku czemu (2): tákowy niech zoftanie przezeczci ná wieki/ áni onému niech będzie przyštěp ku doftoieńftwóm SarnStat 702, 72.

przystęp na co (1): niech nigdy ná iákie doftoieńftwá y vrzędy przyštěpu nie ma [*nec unquam ad aliquas assumatur dignitates, vel honores JanStat 261*] SarnStat 219.

Zwroty: »mieć przystęp« [w tym: do czego (3)] [szyk zmienny] (7): zeznal yfch krafcz poczall v kapufkyego wvyą fwego włowiczu myáfKayacz. Bo do pyenyedzi zawfche myal prziftep LibMal 1548/140; Pan w ktorym imieniu nie czeńto bywa/ po przyiechaniu fkoro/ máią mieć ludzie wfzyfcy przyštěp do fkarg y czynienia fprawiedliwości GostGosp 162; SarnStat 68, 72, 219; Wiele fię ich do tego rzemieflá vbiega, Ze przyštěpu mieć y my drudzy iulfz nie możem. CiekPotr 65; CzahTr H2v.

»odjąć przystęp; przystęp bywa odjęt(y)« = abstrahitur facultas JanStat (1;2): [Judasz] przez obiefzenie lámego siebie/ odiał fobie wfzyftek przyštěp miłofierdzia y zbawienia/ iż w rofpáczy bez pokuty vmárł. WujNT 120; SarnStat 178, 922.

»przystęp uczynić« = aditum munire Mącz, Cn (1): Ad hoc nefarium facinus aditum sibi aliis sceleribus ante munivit, Prziftep vcziñł. Mącz 237a.

Wyrażenia: »sposobny przystęp« (1): iż doftoieńftwá [...] ieno tym [*mogą być dane*]/ ktorzy przedtym mieli nie zmyfloná [...] ośiádłość w onéy ziemi: w którój Doftoieńftwá álbo Stároftwá przez [= bez] Vrzędników fą: chcáli mieć fpofoibny ku otrzymániu tego doftoieńftwá przyštěp [*si ad alia assequenda habilis esse voluerit JanStat 301*]. SarnStat 72.

»wolny przystęp« (2): áby Polakóm do kłafztorów Niemieckich był wolny przyštěp [*ut ... ingressus pateat JanStat 208*]. SarnStat 207; iż tám [*we młynie*] wfzyftkim wolny iest przyštěp/ y wzywánié mełcia. SarnStat 1170.

a. Uzyskania łaski bożej i zbawienia [w tym: przez kogo (3)] (10) :

przystęp do czego (5): Cf Zwroty, W przen.

przystęp ku czemu (4): Vfprawiedliwienie ácz zámýka w fobie wfzelką łáfkę y cnotę nábytą przez zaflugi Pána Chriftofowe; wfzákże przyštěp ku tey łáfcie bywa przez wiárę WujNT 540. Cf Zwroty.

Zwroty: »mieć przystęp« [w tym: do czego (1), ku czemu (2)] = habere accessum Vulg [szyk zmienny] (4): [ludzie] z náтуры fwey/ niemáią żadnego ku zbawieniu przyštěpu/ ále go tylko przez

łáfkę á miłóšierdzie Páná Iezu Chrifá [...] doštawác muŝzą. *KarnNap* A4; *WujNT Rom* 5/2, s. 540; *SkarKazSej* 665b.

»otrzymać przystęp [ku czemu]« (1): pokoy v Bogá mamy/ przez páná náŝzego Iezufá Chrifufá/ przez ktoregołmy teŝ wiárą otrzymáli przyŝtęp ku tey łáŝce w ktorey ítoimy *NiemObr* 69.

»przystęp [do czego] uczynić« [szyk zmienny] (3): *ReszList* 145; O Pánie Boŝe/ ktoryŝ dnia dŝiŝieyŝzego przez iedynego Syná twoiego ŝmierć zwycięŝywfzy/ do niebiełkiewy wiecznoŝci nam przyŝtęp bełpieczny vczynił *LatHar* 358, 434.

W przen (1) : [Pan Bóg] grzech iego piékną męczeńłką krwią obmyć iemu dał/ y tą krolewłką ŝárłatną ŝzátą okraŝił duŝę iego/ z tákiego do tey wielkiewy korony przyŝtępu. *Skarŝyw* 440.

4. Moŝliwość wykonania czegoŝ (19) :

a. *Dzięki pomyŝlnemu zbiegowi okolicznoŝci: okazja, sposobnoŝć; aditus, via Mącz, Cn; occasio Mącz* (9) : ŝmierć kiedykolwiek przidzie łagodnie iá mamy przypuŝcić/ á cęŝtokroć gdyŝ przyŝtęp/ y potrzeba po nas poŝáda/ mamy iá vprzedzác/ to iełt/ mamy zawzdy pogotowiu być *KwiatKsiąŝ* M4v.

przystęp czego [= do czego] (1): íŝedł s nimi [Jezus] za rzékę Cedrową do ogroda/ [...] iŝby mękę wielką cirpiál/ by zrádcy ŝwému przyŝtęp dobry ŝwé⁸⁰ wydaniá dál ij vkázál *Opecŝyw* 98.

przystęp do czego (1): radby ŝię był znim kiedy widziál/ á vłtnie go vpomniał/ ale przyŝtępu do tego y czáłfu czekał. *Skarŝyw* 164.

przystęp k(u) czemu (5): *Occasio, Czás/ przifstęp/ pogodá ku którey rzeczy/ potemoŝć/ przicziná. Mącz* 258a, 278d. Cf *Zwroty*.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): *LubPs* L4 cf »wolny przystęp«.

Zwroty: »przystęp dać« = *viam aperire Mącz; aditum dare a. munire, viam facere a. munire Cn* [szyk zmienny] (2): *Opecŝyw* 98 cf *przystęp czego; Mącz* 278d cf *Szereg*.

»przystęp mieć« [w tym: k czemu (2)] [szyk zmienny] (3): *LubPs* L4; [Cyganki] áby ktemu [ku kradzieŝy] lepfzy przyŝtęp miály/ praktykuia białym głowam proŝtym ledá co mowiac/ gdy ŝie nabárziewy zápátrzy ná nię/ w then czáŝ lekką ręką wybierze co kolwiek naydzie *BielKron* 262, 127.

»naleźć przystęp [ku czemu]« (1): *Aditum invenire ad rem aliquam, Náleŝć* przyŝtęp ku którey rzeczy. *Mącz* 482d.

Wyrażenia: »dobry przystęp« [szyk 2:1] (3): *Opecŝyw* 98; Perdykás myŝlił iákoby ŝam Monárchią odzycerzał/ vmyŝlił poiác ŝioftrę Alexándrowę Kleopátrę/ áby ktemu miał lepfzy przyŝtęp. *BielKron* 127, 262.

»wolny przystęp« (1): Y kiedifz wolny przifstęp nędzny czełk będe miał/ Abych niewinnoŝć ŝwoię przed Bogyem okazał. *LubPs* L4.

Szereg: »przyczyna albo ([i]) przystęp« (1): *Viam aperire ad aliquid faciendum, Dác komu prziczinę álbo przifstęp ku niektorey rzeczy. Mącz* 278d. Cf [Wyrażenie przyimkowe].

[Wyrażenie przyimkowe: »za przystępem«:

~ *Szereg*: »za wszeláką przyczyną i przystępem«: Do tego Ołtarzá ítarzy Krolowie Polłcy/ y ŝucellforowie ich/ záwŝze ŝię ná modlitwę vciekáli/ ilekroć ná woynę wyieŝdzác mieli/ [...] á gránice Korony Polłkiewy rozŝzerzáiac/ [...] y ten Ołtarz zá wŝzeláką przyczyną y przyŝtępem bogáciłi. *WerReguła* 20. ~]

b. *Dzięki osobistemu przygotowaniu; facultas Modrz [w tym: do czego (5)] (7)* : wpadła S. Antoniemu wielka y vprzeyma chuć do tego/ aby kiedy mógł krew swoię dla Chrytuła rozlać. [...] y szukając do tego przystępu/ wymyślił wstąpić do zakonu S. Francyzka/ w którym się jako w mocnym wojsku Chrytułowym tacy żołnierze rodzili. *SkarŻyw* 542, A5.

Zwroty: »dać przystęp« (1): *SkarKaz* 518a cf *Szereg*.

»przystęp mieć« (1): A gdy się już tego dzieciątko potrośnie nauczysz jako ma rozumieć Boga/ [...] tu już potem y do innych nauk będzie śladniejszy przystęp miało. *RejZwierc* 12.

»naleźć przystęp« (1): A iakoż cię [Maryjo] krewkość ludzka wyflawi/ któraś łamym twym z Bogiem zjednoczeniem/ znalazła przystęp do pozyskania żywota? *LatHar* 486.

Wyrażenia: »przystęp dobry« (1): Statecznością, łczerością, Pągraczy iść trzeba; Pracey łwey dla oyczyzny y krwi nie zółować, Takowy przystęp zawsze lepszy do usługi, Y do zacności bywa *CiekPotr* 51.

»śladny przystęp« (2): *RejZwierc* 12; A ponieważ to na każdy wiek przynależy/ aby pilnością a przyzwyczajeniem gotował sobie do wczciwych łpraw śladny przystęp [*facultatem sibi comparare*]/ tedy piwłszy wiek tak trzeba wychować y wyćwiczyć/ aby się nauczył cnoty miłować/ a niecnotami się brzydzić *ModrzBaz* 9.

Szereg: »pomoc i przystęp« (1): Śladno się tedy domyślić: iż ten co im [trzem królom] gwiazdę wkazał: ten też y rozumienie iey powiedział/ [...] Z tego im dał pomoc y przystęp/ czym się bawili: nauką około gwiazd. *SkarKaz* 518a.

c. *Dzięki temu, że się coś posiada (2)* :

Wyrażenia przyimkowe: »przez przystęp« (1):

~ *Szereg*: »możność albo przystęp« (1): iż nie wżyłtki rzeczy godzą się czynić/ ktorebyśmy łatwie [!] przez możność albo przystęp mogli wykonać. *KwiatKsiąż* D2v. ~

»za przystępem« (1): Okrom iednego zamku/ wżyłtkę tę Lifflandcką ziemię Krol Iego M. Polki ma. [...] A Panie Boże day iżeby Iego K.M. za thym známienitym przystępem/ łam s łwemi poddányimi tho pańłtwo wżyłtko s pomocą Bożą/ a nalszą czuynością/ opánował *KwiatOpis* D2.

d. *Dzięki zastosowaniu sposobów (tu: rytuałów religijnych) [ku czemu] (1)* : między tępiz chrześciani/ namnożyło się rozmaitych wczynków wstów/ ceremoniei/ chwał bozych wymyślnych/ nowych przystępów ku otrzymaniu prawy łprawiedliwości [!] i innych które namieście chłali bożyi w łowie pańłkiem opılanei postawili *MurzNT* 73v.

B. *Rozpoczęcie; styczność, miejsce styku (35)* :

1. *Miejsce, przez które można się gdzieś dostać; accessus, vestibulum Mącz, Cn; aditus, ianua Cn (8)* : Accessus, Przystęp/ Włchód. *Mącz* 43d.

przystęp dokąd (3): ktore [*Ezdrołom*] leży nie dáleko Dotháim ktore iesth przeciwko nawięczłzemu przystępowi do ziemi Żydowskiej. *BibRadz Iudith* 3/12; Vestibulum Siciliae, Przystęp do Siciliei. *Mącz* 490a. Cf *Wyrażenie*.

Wyrażenie: »przystęp do brzegu« (1): Os portus, Półczęka/ wchód albo przystęp do brzegu. *Mącz* 270d.

a. Port (3) : Insula in utriusque portus ostium proiecta est. Wyfep yeft ták wielki że oboy brzég y przifftép oliéga. *Mącz* 162d.

[*przystęp czemu*: Aleć te náklády fą lepffle/ iáko mury/ iáko pláce á przyftépy okrętom *LorichKosz* 105v (*Linde*).

przystęp czyj [= *dla kogo*]: ná mieyfce tego miáltá [*Damiaty*]/ ieft infze zbudowané [...] ná brzegu rzeki Nylu/ gdzie teraz ieft przyftép kupcow z Iponentu. *RymszaChor* 18.]

Szereg: »port a przystęp« (1): Celeberrimus portus, Sławny port á przifftép morski. *Mącz* 45d.

Przen [*czego = przeciw czemu*] (1) :

Szereg: »port a przystęp« (1): Abowym małżeństwo wfłelákyego grzeffeny á zwłáfczá nyerządney miłości y żądzey/ yeft napewnyeyffy port á przyftép/ do ktorego fie káždy táki gárnie/ kthory Bogu dobrze flúżyć chce. *GliczKsiąż* Pv.

b. Podnoże góry [czego] (1) : Radices montis, Podgórze/ dolizná zwłáfczá pod przifftémem góri leżąca. *Mącz* 345a.

c. [Portyk]: A ieft w Ieruzalem plawny ftaw, ktory przeziwaiá żydowskie Bethsaida, pietz przystépow maiotz, W tych leżálo mnostwo wielikie niemocznych *SandMalEwan* 54.]

2. Podejście, zbliżenie się (3) :

Zwrot: »[*ku komu*] przystęp czynić« (1): Bowiem ku paniętom Tatarfkiem nieflufza przez podarza przyftépu czynić [*sine munere adire nephas est*]. *MiechGlab* 18.

a. Atak, najazd nieprzyjacielski (2) : Aggressio, Actus ipse aggreiendi – Wpadnienie, przifftép. *Calep* 43b.

Wyrażenie: »przystęp nieprzyjacielski« (1): Może theż być tákowy Ordynek y o dwu czołach/ [...] ktore do fiebie máią tyłmi ftać z drzewy [*tj. dzidami*]/ bacząc według mieyfćá iáko im przyydzie pożyteczniey/ y według przyftépu nieprzyaciélfkie⁸⁰ *BielSpr* 32v.

3. Atak, nawrót choroby [czego] (1) : Accessio febris, Przifftép/ Prziwráćanie febri. *Mącz* 43d.

4. Początek, wprowadzenie, wstęp do czegoś; praeludium Mącz, Calep; fundamentum, introductio, limen Mącz; aggressio Cn (10) :

przystęp do czego (1): Praeludium, Pierwffe przegránie álbo przebieżenie przed práwym gránim. Et Metaphoricos, Przifftép do wfzelákiey rzeczi. *Mącz* 199a.

przystęp ku czemu (5): Ku nábyciu práwey cnoty mężowie Lácedemońfcy wielki ieft przyftép y pomoc niemála ćwiczenie á wychowánie *GliczKsiąż* A3v; Isagoge, Isagoges, Latine adverbium sonat introductio, Wiedzenie/ wprowadzenie/ to yeft krótka nauká álbo przifftép ku nieyákicy nauce. *Mącz* 175a, 193d. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »(u)czynić, czyniący przystęp« [*w tym: ku czemu* (2)] = *iacere fundamenta, praemoliri* *Mącz* [szyk zmienny] (2:1): Praemolior, Czinię fobie przifftép ku czemu/ kufzę fie ócz pierwey. *Mącz* 229d, 161c, 175a.

Wyrażenie: »dobry przystęp« (1): Iacere fundamenta salutis alterius, Vczynić dobry przyftép komu ku vznániu prawdy. *Mącz* 161c.

Wyrażenie przyimkowe: »na przystępie« (1): [święci męczennicy] ná przyftanie do wiary y obięcie Chryftufa/ ná pierwzy łzańc/ zgoła ná przyftępie/ máiętność/ łlawę/ zdrowie/ rozliczne męki ładzili [lege: sadzili] *SkarŻyw* A3v.

a. *Wstęp do sztuki teatralnej* (1) : Embolium – Prziſtęp. [...] a veteribus dicebatur argumentum et ingressus scenicum, [...] quod praeter significat ingredior. *Calep* 358b.

b. *Przygrywka, podanie pierwszych tonów* (1) : Praeentio, Modulatio illa vocum quae ante initium cantus fieri solet, quasi praeludium – Prziſtęp. taczęcznie [!] głównego łpiewanią. *Calep* 830a.

5. Połączenia frazeologiczne o różnych znaczeniach (4) :

Wyrażenie: »przystęp pierwszy« [w tym: mieć przystęp (1)] = *pierszeństwo* [szyk 1:1] (2): Habere praerogativam, Mieć przodek przed kim w którey rzeczy/ pierwzy prziſtęp przewyſzſzanie/ przechodzenie/ przedłożenie. *Mącz* 358b; *SapEpit* ktv.

Wyrażenie przyimkowe: »na przystęp« = *analogicznie* (2): Iż kiedy cztery rzeczy máią iednąką proporcyą/ iąką piérwza do wtórey/ taką trzecia do czwartey: tedy y ná prziſtęp będą mieć iednąką proporcyą/ iąką piérwza do trzeciéy/ taką wtóra do czwartey. *GrzepGeom* P, Pv.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (9) : Aditus, przistamp *BartBydg* 5; *Mącz* 104c, 280a; Aditus, ingressus, introitus, vestibulum, limen – Prziſtęp, wejſzczie. *Calep* 23a, 22b.

Zwrot: »przystęp odjąć« (1): Aditum sustellare, Prziſtęp odyąć. *Mącz* 457d.

Wyrażenia: »łatwy przystęp« (1): Planior aditus, Równieyſzy y łatwieyſzy prziſtęp. *Mącz* 303a.

»trudny przystęp« = *arduus a. malignus aditus* *Mącz* (2): Malignus aditus, Trudny/ Ciężki prziſtęp. *Mącz* 205d, 15b.

Cf PRZYSTĘPA, PRZYSTĘPEK